

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет медицини і громадського здоров'я

Кафедра внутрішніх хвороб

Силабус з навчальної дисципліни Медична маніпуляційна техніка

ступінь вищої освіти **БАКАЛАВР** галузь знань **22**

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

спеціальність **223 МЕДСЕСТРИНСТВО**

освітньо-професійна програма **МЕДСЕСТРИНСТВО**

Розробники і викладачі	Контактний телефон, адреса	E-mail
Ковалевська Людмила Андріївна, професор, доктор медичних наук, проректор з наукової та лікувально-діагностичної роботи МГУ	+38(099)109-92- 86 Вул.Фонтанська дорога 23/1	mgu.klinik@ gmail.com
Врублевська Світлана Володимирівна, к.мед.н., доцент кафедри внутрішніх хвороб МГУ	+38(068)197-51- 77 Вул.Фонтанська дорога 23/1	vrublev2000@ gmail.com

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Техніка медсестринських маніпуляцій
(назва навчальної дисципліни)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньокваліфікаційний рівень, форма навчання	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів - 5	Галузь знань 22 Охорона здоров'я	обов'язковий курс
Модулів – 1	Спеціальність 223 МЕДСЕСТРИНСТВО	Термін навчання 3 роки 10 місяців
Загальна кількість годин – 150 год.		Лекції 14 год.
Кількість аудиторних годин – 70 год.	Ступінь вищої освіти бакалавр	Навчальна практика 56 год.
		Семінарські -
Кількість годин самостійної роботи студента – 80 год.	Форма навчання: денна	Самостійна робота 80 год.
		Індивідуальні завдання
		Вид контролю: залік

--	--	--

Примітка: 1 кредит ECTS – 30 год.

I. ВСТУП

Робоча програма вивчення навчальної дисципліни «Медична маніпуляційна техніка» складена відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 223 Медсестринство першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом МОНУ від 05.12.2018 року № 1344 та освітньо-професійної програми, яка затверджена на засіданні Педагогічної ради Міжнародного Гуманітарного університету 30 серпня 2022 року. протокол № 3. **Освітньо-професійна програма введена в дію з 01 вересня 2022 року, Робоча навчальна програма вводиться в дію з 01 вересня 2022 року.**

Робоча програма навчальної дисципліни « Медична маніпуляційна техніка » розрахована на 150 годин (**5 кредитів**), з яких лекцій – 14, навчальної практики під керівництвом викладача – 56, самостійної роботи здобувачів освіти – 80 годин.

Метою навчальної дисципліни « Медична маніпуляційна техніка » є формування мотиваційної, когнітивної та операційної складових готовності здобувачів освіти до реалізації соціальної роботи у сфері паліативної допомоги, набуття практичних навичок та вмінь з організації та надання паліативної допомоги у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, а також опанування та удосконалення медсестринського процесу при здійсненні догляду за пацієнтами похилого та старечого віку .

Основні завдання удосконалення теоретичних знань, практичних навичок та вмінь з питань організації та надання паліативної та хоспісної допомоги здобувачів вищої освіти, що працюють у спеціалізованих закладах охорони здоров'я з надання паліативної та хоспісної допомоги – паліативних відділеннях, а також в окремих хоспісах для пацієнтів в термінальному періоді життя, оволодіння основними аспектами здійснення догляду за пацієнтами похилого та старечого віку.

Передумовами для вивчення дисципліни є раніше здобуті програмні результати навчання за ОКР молодший спеціаліст галузі знань 22 Охорона здоров'я.

II КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Компетентності: - **інтегральні:** здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання, що передбачає

проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог **загальні**: здатність застосовувати знання з виробничої практики (догляд за хворими) у практичних ситуаціях. • ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення

- ЗК 11. Здатність працювати в команді
- ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії
- ЗК 14. Здатність діяти в стресових умовах та кризових ситуаціях. - **спеціальні (фахові, предметні)**:

СК 05. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.

СК 06. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.

СК 09. Здатність здійснювати медсестринський процес в паліативній та хоспісній допомозі СК 14.

Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.

СК 15. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу в надзвичайних ситуаціях у мирний та воєнний час.

III. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмними результатами навчання, які визначені освітньо-професійною програмою «Сестринська справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 223 Медсестринство та яких повинні досягти здобувачі вищої освіти після завершення вивчення дисципліни «Медична маніпуляційна техніка», є:

ПРН 3. Планувати медсестринські втручання в умовах закладів охорони здоров'я, вдома, непередбачуваних обставин та вміти складати план медсестринських втручань для вирішення дійсних та супутніх проблем пацієнтів різного віку; здійснювати взаємозалежні медсестринські функції.

ПРН 5. Здійснювати медсестринське адміністрування.

ПРН 7. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим та перехворілим населенням, його реабілітації, ДО в умовах закладів охорони здоров'я, вдома, громаді та користуючись чинними наказами МОЗУ вміти: вести ДО населення; робити розрахунок та аналіз статистичних показників ефективності диспансеризації; проводити роз'яснювальну роботу серед пацієнтів різних диспансерних груп; вести облік груп здоров'я; розраховувати та оцінювати окремі показники комплексної дії мікроклімату на організм людини; визначати етапи медико-соціальної реабілітації пацієнта, завдання до

кожного етапу; складати комплекс реабілітаційних заходів залежно від профілю, перебігу, періоду захворювання; проводити перепис дитячого населення.

ПРН 10. Виконувати найпростіші методи фізіотерапії (за списком 6).

ПРН 14 Вміти підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження (за списком 8).

IV. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва змістових модулів та тем	Кількість годин			
		Усього	Лекції	Навчальна практика	СРС
Модуль 1. Основні медичні маніпуляції. Техніка догляду за хворими.					
Змістовий модуль 1. Основи маркетингу медичних послуг.					
1.	Система охорони здоров'я України. Обсяги та якість діяльності галузі охорони здоров'я України. Поняття про рівні медико-санітарної допомоги. Гарантований рівень медичної допомоги. Якість та стандарти медичної допомоги. Законодавче врегулювання фінансових і економічних відносин у системі охорони здоров'я України. Чинні накази та інші законодавчі документи МОЗ України. Медична документація.	11	1	4	6
2.	Регулювання підприємництва в охороні здоров'я. Правові та етичні аспекти медичної діяльності. Правові основи менеджменту. Законодавче врегулювання фінансових і економічних відносин у системі охорони здоров'я України. Формування державної політики та управління медичною допомогою.	7	1	4	2
3.	Медичне страхування як система організаційних та фінансових заходів. Обов'язкове та добровільне медичне страхування. Державна політика та управління у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів. Стандартизація медичної допомоги. Акредитація медичного закладу.	11	1	4	6
4.	Основні принципи спілкування в сестринській справі. професійні комунікації. Конфлікт продуктивний та деструктивний, засоби вирішення проблеми. Біоетика та біобезпека у медсестринському процесі. Біоетичні, правові та медикосоціальні проблеми життя, здоров'я, репродукції людини.	11	1	4	6

	Змістовний модуль 2. Медсестринські маніпуляції терапевтичного профілю.				
5	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: загальні принципи. Попередження ризику розвитку пролежнів. Попередження розвитку контрактури суглобів та гіпотрофії м'язів. Зменшення ризику тромбоутворення в периферійних венах. Попередження ортостатичної попередження затримки виділення мокротиння. Попередження закрепи, метеоризму та розв'язання проблеми відсутності апетиту. Попередження порушення сечовиділення, утворення каменів у нирках, ризику інфекції сечових шляхів. Попередження виникнення дезорієнтації, дезадаптації. Показання. Необхідні дії	11	1	4	6
6	Виконання медичних маніпуляцій: техніка безпеки при роботі з біологічними матеріалами хворих на кишкові і респіраторні інфекції, ВІЧ, гепатити, сифіліс. Утилізація матеріалу після контакту з біологічною рідиною хворого. Надягання стерильного халату, надягання стерильних рукавичок при роботі з особо небезпечними інфекціями (Covid-SARS) Контроль якості передстерилізаційної обробки. Стерилізація, види індикаторів. Правила стерилізації інструментарію. Правила використання стерильного матеріалу.	11	1	4	6
7	Техніка виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових ін'єкцій. Розрахунок дози та розведення ліків для внутрішньошкірної (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика), підшкірної ін'єкції (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова та внутрішньовенна ін'єкція. Стерильні розчини. Розведення порошку у флаконі. Набирання ліків із ампули. Внутрішньошкірна ін'єкція (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика). Внутрішньошкірна ін'єкція (проба Манту), оцінка результатів. Підшкірна ін'єкція (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова ін'єкція. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	11	1	4	6
	Усього	73	7	28	38
Змістовий модуль 3. Основні діагностично-лікувальні маніпуляції.					
1.	Техніка зондових процедур і застосування газовивідної трубки. Уведення шлункового зонда через рот. Уведення назогастрального зонда Промивання шлунка товстим зондом. Промивання шлунка тонким зондом. Взяття шлункового вмісту для дослідження секреторної функції шлунка. Дуоденальне зондування (фракційний спосіб). Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	11	1	4	6
2.	Техніка постановки клізм. Клізма очисна. Клізма гіпертонічна. Клізма послаблювальна (олійна).	11	1	4	6

	Клізма сифонна. Клізма лікувальна (мікроклізма). Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття калу на бактеріологічне дослідження, збирання сечі для загального дослідження. Техніка катетеризації, інстиляції сечового міхура, підрахунок діурезу.				
3.	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазка із зів'я і носа для бактеріологічного дослідження. Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазків із носоглотки на наявність менінгококу і мазківвідбитків для імунофлюоресцентного дослідження. Підготовка	11	1	4	6
4	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття капілярної крові, крові з вени для бактеріологічного і біохімічного досліджень. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	11	1	4	6
5	Техніка оцінки загального стану пацієнта: ЧСС, ЧД, АД, свідомість, положення пацієнта. Техніка організації оксигенотерапії. Оксигенотерапія через носову канюлю, носовий катетер. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	11	1	4	6
6	Підготовка хворого до УЗ і рентгенологічного дослідження органів черевної порожнини, грудної порожнини, кінцівок, здійснення рентгенологічних обстежень ШКТ, нирок, хребта. Здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії, дуоденального зондування. Передопераційна підготовка.	11	1	4	6
7	Техніка виконання найпростіших фізіотерапевтичних процедур. Накладання гірчичників. Вакуумтерапія. Застосування грілки. Застосування міхура з льодом. Накладання холодного компресу. Накладання гарячого компресу. Накладання зігрівального напівспиртового компресу. Застосування п'явок. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	11	1	4	6
	Усього	77	7	28	48
	Разом за 304 семестр	150	14	56	80

V. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Теми лекцій	Кількість годин
-------	-------------	-----------------

Модуль 1. Основні медичні маніпуляції. Техніка догляду за хворими.		
Змістовий модуль 1. Основи маркетингу медичних послуг.		Змістовий модуль 1. Основи маркетингу медичних послуг.
1	Система охорони здоров'я України. Обсяги та якість діяльності галузі охорони здоров'я України. Поняття про рівні медико-санітарної допомоги. Гарантований рівень медичної допомоги. Якість та стандарти медичної допомоги. Законодавче врегулювання фінансових і економічних відносин у системі охорони здоров'я України. Чинні накази та інші законодавчі документи МОЗ України. Медична документація.	1
2	Регулювання підприємництва в охороні здоров'я. Правові та етичні аспекти медичної діяльності. Правові основи менеджменту. Законодавче врегулювання фінансових і економічних відносин у системі охорони здоров'я України. Формування державної політики та управління медичною допомогою.	1
3	Медичне страхування як система організаційних та фінансових заходів. Обов'язкове та добровільне медичне страхування. Державна політика та управління у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів. Стандартизація медичної допомоги. Акредітація медичного закладу.	1
4.	Основні принципи спілкування в сестринській справі. професійні комунікації. Конфлікт продуктивний та деструктивний, засоби вирішення проблеми. Біоетика та біобезпека у медсестринському процесі. Біоетичні, правові та медикосоціальні проблеми життя, здоров'я, репродукції людини.	1
Змістовний модуль 2. Медсестринські маніпуляції терапевтичного профілю.		
4	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: загальні принципи. Попередження ризику розвитку пролежнів. Попередження розвитку контрактури суглобів та гіпотрофії м'язів. Зменшення ризику тромбоутворення в периферійних венах. Попередження ортостатичної гіпотензії.	1
5	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: попередження затримки виділення мокротиння. Попередження закрепи, метеоризму та розв'язання проблеми відсутності апетиту. Попередження порушення сечовиділення, утворення каменів у нирках, ризику інфекції сечових шляхів. Попередження виникнення дезорієнтації,	1

	дезадаптації. Показання. Необхідні дії	
6	Виконання медичних маніпуляцій: техніка безпеки при роботі з біологічними матеріалами хворих на кишкові і респіраторні інфекції, ВІЧ, гепатити, сифіліс. Утилізація матеріалу після контакту з біологічною рідиною хворого. Надягання стерильного халату, надягання стерильних рукавичок при роботі з особо небезпечними інфекціями (Covid-SARS) Контроль якості	1
	передстерилізаційної обробки. Стерилізація, види індикаторів. Правила стерилізації інструментарію. Правила використання стерильного матеріалу.	
7	Техніка виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових ін'єкцій. Розрахунок дози та розведення ліків для внутрішньошкірної (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика), підшкірної ін'єкції (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова та внутрішньовенна ін'єкція. Стерильні розчини. Розведення порошку у флаконі. Набирання ліків із ампули. Внутрішньошкірна ін'єкція (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика). Внутрішньошкірна ін'єкція (проба Манту), оцінка результатів. Підшкірна ін'єкція (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова ін'єкція. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	1
	Усього змістовий модуль 1	7
Змістовий модуль 3. Основні діагностичні о-лікувальні маніпуляції.		
1	Техніка зондових процедур і застосування газовивідної трубки. Уведення шлункового зонда через рот. Уведення назогастрального зонда Промивання шлунка товстим зондом. Промивання шлунка тонким зондом. Взяття шлункового вмісту для дослідження секреторної функції шлунка. Дуоденальне зондування (фракційний спосіб). Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	1
2	Техніка постановки клізм. Клізма очисна. Клізма гіпертонічна. Клізма послаблювальна (олійна). Клізма сифонна. Клізма лікувальна (мікроклізма).	1
	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття калу на бактеріологічне	

	дослідження, збирання сечі для загального дослідження. Техніка катетеризації, інстиляції сечового міхура, підрахунок діурезу.	
3	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазка із зіву і носа для бактеріологічного дослідження. Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазків із носоглотки на наявність менінгококу і мазківвідбитків для імунофлюоресцентного дослідження. Підготовка	1
4	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття капілярної крові, крові з вени для бактеріологічного і біохімічного досліджень. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	1
5	Підготовка хворого до УЗ і рентгенологічного дослідження органів черевної порожнини, грудної порожнини, кінцівок, здійснення рентгенологічних обстежень ШКТ, нирок, хребта.	1
6	Здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії, дуоденального зондування. Передопераційна підготовка.	1
7	Техніка виконання найпростіших фізіотерапевтичних процедур. Накладання гірчичників. Вакуумтерапія. Застосування грілки. Застосування міхура з льодом. Накладання холодного компресу. Накладання гарячого компресу. Накладання	1
	зігрівального напівспиртового компресу. Застосування п'явок. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	
	Усього змістовий модуль 2	7

VI. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з\п	Навчальна практика	Кількість годин
Модуль 1. Основні медичні маніпуляції. Техніка догляду за хворими.		
Змістовий модуль 1. Техніка стерилізації приміщень та робота з інструментарієм. Медсестринські маніпуляції терапевтичного профілю.		
1	Підготовка до виконання медичних маніпуляцій: техніка миття рук, надягання стерильного халату, надягання стерильних рукавичок. Гігієна праці медичного персоналу та основні правила дезінфекції. Асептика і антисептика: мета, задачі, методи.	2
2	Техніка оцінки функціонального стану пацієнта: загальні принципи, вимірювання температури тіла під пахвою. Підготовка	2

	до процедури, техніка виконання термометрії, закінчення процедури. Техніка оцінки функціонального стану пацієнта: визначення частоти, глибини, ритму дихання, дослідження пульсу на променевої артерії, вимірювання артеріального тиску.	
3	Техніка застосування лікарських засобів – мазей і крапель. Закладання мазі в ніс, закладання мазі за повіку. Закрапування судинозвужувальних та олійних крапель в ніс, закрапування крапель в очі, закрапування крапель у вуха: підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури. Техніка застосування лікарських засобів:	2
	сублінгвально і перорально. Особливості приймання лікарського засобу через рот, ректальні свічки.	
4	Техніка виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових ін'єкцій. Розведення порошку у флаконі. Набирання ліків із ампули. Внутрішньошкірна ін'єкція (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика). Внутрішньошкірна ін'єкція (проба Манту), оцінка результатів. Підшкірна ін'єкція (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова ін'єкція. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	4
5	Техніка виконання внутрішньовенних ін'єкцій. Внутрішньовенне струминне введення лікарських засобів. Заповнення системи одноразового використання для внутрішньовенного краплинного введення лікарського засобу. Техніка рідинної інфузії: заповнення інфузійної системи, забезпечення надійного доступу для інфузії (внутрішньовенний, внутрішньокістковий). Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	4
6	Техніка катетеризації, інстиляції сечового міхура, підрахунок діурезу. Катетеризація сечового міхура чоловіка гумовим катетером, у тому числі катетером Фолея. Катетеризація сечового міхура жінки гумовим катетером, у тому числі катетером	2
	Фолея. Звільнення дренажного мішка від сечі. Догляд за промежиною пацієнта (пацієнтки) із сечовим катетером. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	
7	Техніка зондових процедур і застосування газовивідної трубки. Уведення шлункового зонда через рот. Уведення назогастрального зонда. Промивання шлунка товстим зондом. Промивання шлунка тонким зондом. Взяття шлункового вмісту для дослідження секреторної функції шлунка. Дуоденальне зондування (фракційний спосіб). Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	2
8	Техніка постановки клізм. Клізма очисна. Клізма гіпертонічна. Клізма послаблювальна (олійна). Клізма сифонна. Клізма лікувальна (мікроклізма). Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття калу на бактеріологічне дослідження, збирання сечі для загального дослідження. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	4

9	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазка із зівів і носа для бактеріологічного дослідження. Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття мазків із носоглотки на наявність менінгококу і мазківвідбитків для імунофлюоресцентного дослідження. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	2
10	Техніка взяття матеріалу для лабораторних досліджень: взяття капілярної крові, крові з вени для бактеріологічного і біохімічного досліджень. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	2
11	Техніка організації оксигенотерапії. Оксигенотерапія через носову канюлю, носовий катетер. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	2
	Усього змістовий модуль 1:	28
	Змістовий модуль 2. Основні діагностично-лікувальні маніпуляції.	
12	Техніка зондових процедур і застосування газовивідної трубки. Уведення шлункового зонда через рот. Уведення назогастрального зонда. Годування через зонд. Розчини для парентерального годування. Промивання шлунка товстим зондом. Промивання шлунка тонким зондом. Взяття шлункового вмісту для дослідження секреторної функції шлунка. Дуоденальне зондування (фракційний спосіб). Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	4
13	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: загальні принципи. Попередження ризику розвитку пролежнів. Попередження розвитку контрактури суглобів та гіпотрофії м'язів. Зменшення ризику тромбоутворення в периферійних венах. Попередження ортостатичної гіпотензії.	2
14	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: Попередження затримки виділення мокротиння. Попередження закрепи, метеоризму та розв'язання проблеми відсутності апетиту. Попередження порушення сечовиділення, утворення каменів у нирках, ризику інфекції сечових шляхів. Попередження виникнення дезорієнтації, дезадаптації. Показання. Необхідні дії	2
15	Розрахунок дози та розведення ліків для внутрішньошкірної (проба на індивідуальну чутливість до антибіотика), підшкірної ін'єкції (введення інсуліну). Підшкірна ін'єкція (введення олійного розчину). Внутрішньом'язова та внутрішньовенна ін'єкція. Стерильні розчини.	4
16	Контроль якості передстерилізаційної обробки. Стерилізація, види індикаторів. Правила стерилізації інструментарію. Правила використання стерильного матеріалу.	2
17	Підготовка хворого до УЗ і рентгенологічного дослідження органів черевної порожнини, грудної порожнини, кінцівок, здійснення рентгенологічних обстежень ШКТ, нирок, хребта.	2
18	Здійснення гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії, дуоденального зондування. Передопераційна	2

	підготовка.	
19	Регістрація ЕКГ, методика, розшифровка. Аналіз типових невідкладних станів, пов'язаних з ЕКГ	2
20	Види пов'язок, техніка накладання пов'язки на раневу поверхню. Гіпсові пов'язки. Кровозупиняючі пов'язки. Правила застосування кровозупиняючих засобів, жгутів.	2
21	Техніка догляду за пацієнтом зі зниженою рухомістю: підтримування, повертання, розміщення пацієнта. Підтримування пацієнта під час піднімання. Підтримування пацієнта методом "захват через руку". Підтримування пацієнта методом "захват з піднятим ліктем". Підтримування пацієнта методом "пахвовий захват". Підтримування пацієнта за пасок. Підтримування пацієнта під час ходіння. Повертання пацієнта методом вільного перекочування і надання положення на боці. Повертання пацієнта на бік. Повертання пацієнта на живіт. Розміщення пацієнта в кріслі-каталці. Оснащення Показання. Необхідні дії.	2
22	Техніка виконання найпростіших фізіотерапевтичних процедур. Накладання гірчичників. Вакуумтерапія. Застосування грілки. Застосування міхура з льодом. Накладання холодного компресу. Накладання гарячого компресу. Накладання зігрівального напівспиртового компресу. Застосування п'явок. Підготовка до процедури, оснащення, виконання процедури, закінчення процедури.	2
23	Підсумкове заняття – залік.	2
Усього змістовий модуль 2:		28
Усього за курс навчання		56

Теми семінарських занять - не передбачені навчальним планом

VII Тематичний план самостійної роботи

п	Назви змістових модулів і тем	СРС
1.	Захворювання системи крові. Паліативна допомога .	2
2.	Захворювання органів дихання. Паліативна допомога	2
3.	Захворювання органів травлення . Паліативна допомога	2
4.	Захворювання опорно-рухового апарату.	4

5.	Захворювання ендокринної системи.	2
6.	Медсестринський процес при психоневрологічних захворюваннях Паліативна допомога	2
7.	Медсестринський процес при хворобах органів слуху, зору та шкіри Паліативна допомога	2
8.	Паліативна допомога особам, які перебувають на довготривалому лакуванні.	2
9.	Соціальна робота з невиліковно хворими	2
10.	Паліативна допомога при синдромі хронічного болю.	4
11.	Паліативна допомога інкурабельним онкологічним хворим	4
12.	Психологічні, соціальні, духовні аспекти паліативної допомоги.	4
13.	Роль медичної сестри бакалавра в паліативній допомозі.	2
14.	Надання паліативної допомоги в умовах COVID-19: правові та етичні аспекти	2
15	Захворювання системи крові в геріатрії. Паліативна допомога .	2
16	Захворювання органів дихання в геріатрії. Паліативна допомога	2
17	Захворювання органів травлення в геріатрії. Паліативна допомога	2
18	Захворювання опорно-рухового апарату в геріатрії.	2
19	Захворювання ендокринної системи в геріатрії.	2
20	Медсестринський процес при психоневрологічних захворюваннях в похилому та старечому віці	2
21	Медсестринський процес при хворобах органів слуху, зору та шкіри в похилому та старечому віці	2
22	Соціальна робота з особами, які перебувають на довготривалому лікуванні.	2
23	Соціальна робота з невиліковно хворими	2
24	Паліативна допомога при синдромі хронічного болю.	2
25	Паліативна допомога інкурабельним онкологічним хворим	2

26	Роль медичної сестри бакалавра в паліативній допомозі.	2
27	Надання паліативної допомоги в умовах COVID-19: правові та етичні аспекти	2

VIII. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

1.	Захворювання системи крові в геріатрії. Паліативна допомога .	2
2.	Захворювання органів дихання в геріатрії. Паліативна допомога	2
3.	Захворювання органів травлення в геріатрії. Паліативна допомога	2
4.	Захворювання опорно-рухового апарату в геріатрії.	2
5.	Захворювання ендокринної системи в геріатрії.	2
6.	Медсестринський процес при психоневрологічних захворюваннях в похилому та старечому віці	2
7.	Медсестринський процес при хворобах органів слуху, зору та шкіри в похилому та старечому віці	2
8.	Соціальна робота з особами, які перебувають на довготривалому лікуванні.	2
9.	Соціальна робота з невиліковно хворими	2
10.	Паліативна допомога при синдромі хронічного болю.	2
11.	Паліативна допомога інкурабельним онкологічним хворим	2
12.	Психологічні, соціальні, духовні аспекти паліативної допомоги.	2
13.	Роль медичної сестри бакалавра в паліативній допомозі.	2
14.	Надання паліативної допомоги в умовах COVID-19: правові та етичні аспекти	2
15.	Встановлення та розвиток паліативної допомоги в Україні та в світі. Евтаназія: «за» чи «проти»	4
16.	Медико-соціальні та психологічні питання клієнтів паліативних установ	4
17.	Демографічні та медико-соціальні засади розвитку паліативної та хоспісної медицини як напрямку системи охорони здоров'я .	4

18	Принципи паліативної допомоги в онкології.	4
19	Біоетичні та психологічні проблеми пацієнтів з ВІЛ, СНІД в Україні	4
20	Проблеми психологічної та духовної допомоги пацієнтам та їх близьким в термінальний період життя.	4
21	Взаємодія з церковними конфесіями. Громадські організації та волонтерський рух в Україні.	4
22	Практичні аспекти провадження паліативної роботи за кордоном	4
23	Роль <i>Helicobacter pylori</i> , нераціонального харчування, надмірного вживання алкоголю, тривалого вживання ліків, супутньої патології у виникненні хвороб.	2
24.	Артеріальна гіпертензія (первинна, або есенціальна, і вторинна, або симптоматична) в літньому та старечому віці. Особливості перебігу, діагностики, лікування (принципи гіпотензивної терапії).	2
Усього за курс навчання:		80

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі – ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту, виступом на засіданні науково-студентського гуртка, публікацією матеріалів в журналах (тези, статті), участю у наукових конференціях, створення фільмів, презентацій.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з навчальної дисципліни «Хоспісна та паліативна допомога, медсестринство в геронтології» – це вид навчально - дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчальнопізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Теми індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ):

1. Особливості організації та вимоги до функціонування хоспісних центрів.

2. Концепція та основні принципи паліативного підходу
3. Філософія паліативної допомоги
4. Психологічні, етичні та юридичні аспекти паліативної допомоги онкохворим та їх родичам
5. Право пацієнтів на знеболення
6. Професійне вигорання медичного персоналу.
7. Роль електронного реєстру населення в організації паліативної допомоги пацієнтам під час реформування охорони здоров'я.
8. Хоспіси в Україні в умовах Covid-19
9. Право пацієнта на знеболення.
10. Забезпечення права пацієнта на знеболення.

ІХ. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основними методами та формами навчання є:

- **лекція** (вступна, тематична, оглядова). Проведення лекційних занять включає: словесне викладення теоретичного матеріалу; оглядові лекції з використанням опорного конспекту; лекції-візуалізації з використанням мультимедійних технологій; проблемні лекції (розв'язування ситуаційних задач, кейсів), бінарні лекції (лекції-дискусії), лекції із задалегідь запланованими помилками, лекції-прес-конференції.
- **навчальна практика під керівництвом викладача**: інструктаж, усне фронтальне опитування, письмове опитування, вирішення типових та нетипових практичних та ситуаційних клінічних завдань; ділова гра; робота у групах.
- **самостійна робота здобувачів освіти**: обов'язкова, що передбачена навчальним планом і робочими програмами є одним з показників академічної активності та додаткових освітніх досягнень здобувачів вищої освіти.
 - виконання домашніх завдань;
 - доопрацювання матеріалів лекції;
 - робота в інформаційних мережах;
 - есе за вузькоспеціальною проблемою, що погоджується з викладачем;
 - створення портфолію навчального курсу та його презентація;
 - розробка кейсів;

- підготовка відповідних документів, матеріалів тощо;
- підготовка та публікація наукових статей, тез наукових доповідей та повідомлень тощо;
- узагальнення матеріалів за обраною проблемою;
- систематичне відвідування навчальних занять;
- відвідування додаткових занять, лекцій, семінарів, круглих столів тощо;
- відвідування та участь у засіданнях відповідних студентських наукових гуртків тощо; – інші здобутки, що підтверджені документально (грамоти, дипломи тощо).
- *індивідуальне навчально-дослідне завдання* (за вибором) –дослідницька робота здобувачів освіти, що полягає у самостійному проведенні обстеження пацієнта, досліджень, збиранні наукової інформації, її аналізі; до цієї ж категорії належать аудиторні потокові та групові заняття, участь у роботі студентського товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей); участь у міжвузівських, всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, вікторинах, Днів наук.
- *дистанційне навчання*

Х. ФОРМИ ТА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ СФОРМОВАНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ Види та методи контролю

Види: поточний, залік, диференційний залік, контроль володіння практичними навичками. Методи:

- 1.тестування та бліц-опитування;
- 2.розв'язування ситуаційних задач;
- 3.проведення клінічних досліджень;
- 4.оцінка і трактування клініко-лабораторних та інструментальних обстежень; 5. питання до поточного контролю;
6. контроль практичних навичок.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік, диференційний залік.

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки заліку (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми та під час індивідуальної роботи викладача зі студентами. При оцінюванні навчальної діяльності студентів необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

ОЦІНКУ **“ВІДМІННО”** отримує студент, який твердо знає програмовий матеріал, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою. При цьому студент не вагається з відповіддю при видозміні завдання, вільно справляється з задачами та питаннями другого та третього рівня оцінки знань, виявляє знайомство з монографічною літературою, вірно обґрунтовує прийняте рішення, володіє елементами лікарської техніки, різносторонніми навиками та прийомами виконання практичних робіт. Практичні навички виконує без помилок, вміє в професійній діяльності ефективно використовувати набуті знання.

ОЦІНКУ **“ДОБРЕ”** отримує студент, який знає програмовий матеріал грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних запитань і задач, володіє необхідними навиками і технікою їх виконання.

ОЦІНКУ **“ЗАДОВІЛЬНО”** отримує студент, який знає основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладанні програмового матеріалу і відчуває труднощі при виконанні практичних навичок або виконувє їх з істотними помилками, з помилками вирішує ситуаційні задачі третього рівня контролю знань.

ОЦІНКУ **“НЕЗАДОВІЛЬНО”** отримує студент, який не знає значної частини програмового матеріалу, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навички.

КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був

присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» Fx – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 1 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

ХІІІ. МЕТОДИЧНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Методичне забезпечення (силабус навчальної дисципліни)

- Робоча програма стандарту вищої освіти
- Підручники та навчальні посібники, – Конспекти лекцій
- Методичні вказівки та рекомендації до навчальної практики під керівництвом викладача, методичні рекомендації СПРС – Індивідуальні завдання
- Збірники ситуаційних завдань (кейсів) та проблемних ситуацій
- Приклади розв'язування типових задач чи виконання типових завдань
- Комп'ютерні презентації, мультимедійні лекції
- Ілюстративні матеріали
- Банк тестів, електронний банк тестових завдань
- Тестові завдання для контролю змістових модулів
- Робочі зошити
- Навчальні таблиці
- Ноутбук

ХІ. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

1. Дайте характеристику: геронтологія, геріатрія, паліативна медицина.
2. Охарактеризуйте основні етапи проведення медсестринського обстеження та визначення стану здоров'я геріатричного пацієнта за одержаними показниками
3. Виокреміть основні етапи організації профілактичної та лікувальної допомоги геріатричним пацієнтам.
4. Обґрунтуйте обов'язки медичної сестри у закладах геріатричного типу.

5. Поясніть основні аспекти метаболізму ліків та особливості фармакотерапії в старіючому організмі.
6. Розкрийте психологічні особливості стосунків медичної сестри і пацієнтів похилого та старечого віку
7. Дайте характеристику особливостям організації геріатричного догляду за пацієнтами похилого та старечого віку, принципи їх реабілітації.
8. Вкажіть основні вікові зміни серцево-судинної системи та формування захворювань на тлі інволютивних змін.
9. Вкажіть особливості перебігу кризів при артеріальній гіпертензії (гіпертонічний, гіпоангіотензивний). Невідкладна медсестринська допомога при них
10. Розкрийте суть медсестринського процесу при хронічній недостатності кровообігу у пацієнтів похилого та старечого віку.
11. Проведіть диференційну діагностику між гіперглікемічною та гіпоглікемічною комами у пацієнтів похилого та старечого віку. Визначте основні клінічні та діагностичні критерії.
12. Розкрийте потенційні проблеми пацієнтів із патологією органів дихання, пов'язані з тривалим прийомом ліків (антибіотиків, сульфаніламідів тощо) та супутньою патологією.
13. Розкрийте становлення та розвиток паліативної допомоги в світі та Україні.
14. Вкажіть основні завдання соціальної роботи з особами, які перебувають на довготривалому лікуванні, зокрема невиліковно хворих
15. Розкрийте основні причини порушення сну. Медсестринський процес.
16. Охарактеризуйте основні соматоформні розлади. Визначення. Тактика медичної сестри.
17. Проаналізуйте причини депресії в похилому та старечому віці.
18. Обґрунтуйте потенційні проблеми пацієнтів із патологією опорно-рухового апарату, пов'язаних із тривалим прийманням ліків і супутньою патологією.

ХІІ. ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Наказ МОЗ України 01.06.2013 № 460 «Про затвердження протоколів медичної сестри (фельдшера, акушерки) з догляду за пацієнтом та виконання основних медичних процедур та маніпуляцій» <https://www.dec.gov.ua/mtd/protokol-y-medychno-yi-sestr-y-feldshera-akusherki-y/>
2. Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підручник (ВНЗ I—III р. а.) / Н.М. Касевич; за ред. В.І. Литвиненка. — 7-е вид.- К.: Медицина.- 2017. — 424 с.
3. Сестринська справа: підручник (ВНЗ I—III р. а.) / Н.М. Касевич, І.О. Петряшев, В.В. Сліпченко та ін.; за ред. В.І. Литвиненка. — 3-е вид. К.: Медицина.- 2017. — 816 с.

4. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: навчальний посібник / Л.С. Савка, Л.І. Разінкова, О.І. Коцар, Л.М. Ковальчук, О.В.

Кононов. — 4-е видання - К.: Медицина.- 2018. — 600 с. 5. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: навч.посібник /Л.С. Савка, Л.І. Разінкова, О.І. Коцар; за ред. Л.М. Ковальчука, О.В. Кононова. — 3-є вид., переробл. і допов. — К.: ВСВ “Медицина”, 2017. — 600 с.

6. Основи догляду за хірургічними хворими: навчально-методичний посібник для студентів ВМНЗ IV рівня акредитації / Шумейко І.А., Лігоненко О.В., Чорна І.О., Зубаха А.Б., Дігтяр І.І., Стороженко О.В. - Полтава, 2015. - 160 с

Допоміжна 1. Посібник до вивчення курсу «Основи загального та спеціального догляду за хворими з маніпуляційної технікою» / П.М. Полушкін, Д.В.Гальченко – Д.:

ДНУ, Ч. 1,2, 2014. – 378 с 2. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка:
навч.посібник /Л.С.

Савка, Л.І. Разінкова, О.І. Коцар; за ред. Л.М. Ковальчука, О.В. Кононова. — 3-є вид., переробл. і допов. — К.: ВСВ “Медицина”, 2017. — 600 с.

3. Основи догляду за хірургічними хворими: навчально-методичний посібник для студентів ВМНЗ IV рівня акредитації / Шумейко І.А., Лігоненко О.В., Чорна І.О., Зубаха А.Б., Дігтяр І.І., Стороженко О.В. - Полтава, 2015. - 160 с 4. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник (III—IV р. а.) / Ю.І. Децик, О.Г. Яворський, Є.М. Нейко та ін. — 5-е видання. - К.: Медицина.- 2018. — 522 с.

6. Ковальова О.М., Лісовий В.М., Шевченко С.І., Фролова Т.І. Догляд за хворими (практика): підруч. для студ. вищ. мед. закл. освіти IIIIV рівнів акредитації.– Вид 3-тє, випр. – К.: Медицина, 2015. — 488 с. \ 7. Манипуляционная техника: Учебное пособие / Е.Ю. Корецкая, В.П. Федотов, А.И. Макарчук А.А. Макарчук, Г.И. Макурина.– Запорожье: «Просвіта», 2016. – 438с.

8. [Борисов Ю.Ю. Технология выполнения сестринских манипуляций в терапии](#) Учебное пособие. — Краснодар: Краснодарск. мун. мед. ин-т высшего сестр. обр., 2015. — 90 с. **Інформаційні ресурси**

1. Офіційний сайт Всеукраїнської спілки парамедиків <http://www.pmgro.u.p.org.ua/>

2. Офіційний сайт Асоціації медичних сестер України <http://www.amsu.com.ua/>

3. Офіційний сайт Асоціації медичних сестер США <https://www.nursingworld.org/ana/>
4. Офіційний сайт міжнародної Асоціації Екстреної медичної техніки і парамедиків <http://www.iaep.org/>
5. Офіційний сайт Європейської Асоціації медичних сестер <http://www.efnb.eu/>
6. Офіційний сайт міжнародної Федерації медичних сестер – анестезистів <https://ifna.site/>
7. Офіційний сайт Європейської ради з реанімації <https://www.erc.edu/>
8. Офіційний сайт Асоціації анестезіологів м. Київ <http://criticalcare.kiev.ua>
9. Офіційний сайт Європейської Асоціації анестезіологів <http://www.euroanesthesia.org>
10. Офіційний сайт Європейської Асоціації інтенсивної терапії <http://www.esicm.org>
11. Офіційний сайт Американської Асоціації анестезіологів <http://www.asahq.org/homepageie.html>
12. Офіційний сайт міжнародного наукового періодичного видання «Emergency Medicine Journal» <https://emj.bmj.com/>
13. Офіційний сайт міжнародного наукового періодичного видання «Journal of Emergency Medicine» <https://www.jem-journal.com/>
14. Офіційний сайт Американського наукового періодичного видання The American Journal of Emergency Medicine <https://www.ajemjournal.com/>
15. Офіційний сайт міжнародного наукового періодичного видання «Anesthesiology» <http://www.anesthesiology.org>
16. Офіційний сайт міжнародного наукового періодичного видання «Anesthesia and Analgesia» <http://www.anesthesia-analgesia.org>
17. Офіційний сайт Британського наукового періодичного видання «British Journal of Anaesthesia» <http://www.bja.oupjournals.org>
18. Офіційний сайт Британського наукового періодичного видання «British Medical Journal» <http://www.bmj.com>
19. Офіційний сайт Канадського наукового періодичного видання «Canadian Journal of Anaesthesia» <http://www.cja-jca.org>

20. Офіційний сайт міжнародного наукового періодичного видання «The Lancet» <http://www.thelancet.com>
21. Офіційний сайт Британського наукового періодичного видання «History of Anesthesia Society» <http://www.histansoc.org.uk>
22. Пошуковий ресурс наукової літератури «Scopus» <https://www.scopus.com>
23. Пошуковий ресурс наукової літератури «Web of Science» <http://ipscience.thomsonreuters.com/product/web-of-science/>
24. Пошуковий ресурс медичної літератури «Cochrane Collaboration» <http://www.cochrane.org>
25. Пошуковий ресурс медичної літератури «PubMed» <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed/>
26. Пошуковий ресурс медичної літератури (розділ «Анестезіологія та інтенсивна терапія») <http://www.twirpx.com/files/medicine/anaesthesiology/anesthesiology>